

International
Labour
Organization

1919•2019

Bezbednost i zdravlje na radu u građevinarstvu u Srbiji

Petar Bulat, Kenichi Hirose, Jovan Protić

BEZBEDNOST I ZDRAVLJE
NA RADU

TIM ZA TEHNIČKU PODRŠKU DOSTOJANSTVENOM RADU ZA SREDNJU I ISTOČNU EVROPU

Bezbednost i zdravlje na radu u građevinarstvu u Srbiji

Petar Bulat, Kenichi Hirose, Jovan Protić

Autorska prava © Međunarodna organizacija rada 2018
Prvo izdanje 2018

Publikacije Međunarodne organizacije rada uživaju zaštitu prava na osnovu Protokola 2 Univerzalne konvencije o zaštiti prava. Međutim, kratki odlomci iz ovih publikacija se mogu reprodukovati bez dozvole pod uslovom da se izvor navede. Za prava reprodukcije ili prevoda, treba se obratiti MOR Publikacijama (Prava i Dozvole), International Labour Office, CH–1211 Geneva 22, Switzerland ili putem imejla: rights@ilo.org. U Međunarodnoj organizaciji rada su takvi zahtevi dobrodošli.

Biblioteke, institucije i drugi korisnici registrovani u okviru organizacija za zaštitu autorskih prava mogu da kopiraju ovu publikaciju u skladu sa dozvolama koje su im izdate u tom cilju. Posetite www.ifrro.org kako biste pronašli organizaciju za zaštitu autorskih prava u svojoj zemlji.

Bulat, Petar; Hirose, Kenichi; Protić, Jovan.

ISBN: 978-92-2-132728-8 (print); 978-92-2-132729-5 (web pdf) English edition

ISBN: 978-92-2-132730-1 (print); 978-92-2-132731-8 (web pdf) Serbian edition

Međunarodna organizacija rada, Tim za tehničku podršku dostojanstvenom radu za Srednju i Istočnu Evropu.

Odredbe korišćene u publikacijama MOR koje su u skladu sa praksom Ujedinjenih Nacija i prezentacije tog materijala ne izražavaju bilo kakvo mišljenje Međunarodne organizacije rada po pitanju pravnog statusa neke države, oblasti ili teritorije ili njenih vlasti, ili kada je reč o promeni njenih granica.

Odgovornost za mišljenja iznesena u potpisanim člancima, studijama ili drugim doprinosima pripada isključivo njihovim autorima, i publikacija ne predstavlja odobrenje stavova iznetih u njoj od strane Međunarodne organizacije rada.

Pozivanje na imena firmi i komercijalnih proizvoda i procesa ne znači da su oni priznati od Međunarodne organizacije rada, a ukoliko neka firma ili komercijalni proizvod nisu pomenuti to ne znači da se oni ne odobravaju.

Publikacije i elektronska izdanja MOR mogu da budu obezbeđena u glavnim knjižarama i putem platformi za elektronsku distribuciju, ili se mogu direktno naručiti na ilo@turpin-distribution.com. Za dodatne informacije posetite našu internet-stranicu: www.ilo.org/publns or contact ilopubs@ilo.org.

Informacije o publikacijama i digitalnim proizvodima MOR nalaze se na: www.ilo.org/publns.

Sadržaj

Predgovor.....	v
1. Građevinski sektor u Srbiji	1
2. Nesreće na radu u građevini	5
2.1. Problemi sa prijavljivanjem	5
2.2. Podaci o prijavljenim povredama na radu u građevinarstvu	6
3. Gledišta ključnih aktera	10
4. Pregled postojećeg nacionalnog sistema BZR u građevinskom sektoru.....	12
4.1. Propisi o BZR u građevinarstvu	12
4.2. Ključni akteri i nacionalne akcije na polju bezbednosti i zdravlja na radu u građevinskom sektoru	13
4.3. Lista za procenu građevinskih firmi	14
4.4. Prava po osnovu povrede na radu	15
5. Zaključci i preporuke.....	17
Literatura	19
Prilog 1. Spisak intervjuisanih osoba	21
Prilog 2. Primer BZR aneksa u podizvođačkom ugovoru	22

Spisak tabela

Tabela 1. Ključni demografski i ekonomski pokazatelji u Srbiji, 2007-2016.	2
Tabela 2. Statistički podaci o radnicima u građevinskom sektoru u Srbiji, 2007-2016.....	3
Tabela 3. Raspored godina starosti radnika u građevinskom sektoru u Srbiji, 2012-2013.	3
Tabela 4. Broj preduzeća u građevinskom sektoru u Srbiji po tipu i veličini, 2010-2014.	4
Tabela 5. Broj povreda na radu u Srbiji, 2009-2016.	6
Tabela 6. Povrede na radu sa smrtnim ishodom u svim sektorima u Srbiji razvrstane po uzroku za period 2010-2016	7
Tabela 7. Povrede na radu sa smrtnim ishodom u građevinskom sektoru razvrstane po uzroku, 2013-2016.....	8
Tabela 8. Teške i smrtne povrede na radu u građevinskom sektoru po veličini preduzeća 2013-2016.	9

Predgovor

Građevinarstvo je jedna od najvećih, ali i najopasnijih industrijskih grana na globalnom nivou. Građevinski radnici izloženi su velikom broju povreda na radu, naročito teškim i smrtonosnim, što veoma zabrinjava tripartitne konstituente Međunarodne organizacije rada (MOR).

Svrha ovog izveštaja je da pruži sveobuhvatan pregled trenutne situacije na polju bezbednosti i zdravlja na radu (BZR) u građevinarstvu u Srbiji uz pomoć procene nedostataka u sistemu BZR i identifikacije prioriternih oblasti sa aspekta nacionalnih politika i programa BZR.

Ovaj izveštaj je sastavio profesor Petar Bulat, sa Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu uz dodatni doprinos g. Kenićija Hirosea, Višeg specijaliste za socijalnu zaštitu u Timu MOR za dostojanstveni rad iz regionalne kancelarije u Budimpešti i g. Jovana Protića, nacionalnog koordinatora MOR za Srbiju. U konačnu verziju izveštaja će biti uneseni komentari stručnjaka za BZR i socijalnih partnera izneti na validacionoj radionici koja će biti organizovana 03.10.2018. u Beogradu.

Ovaj izveštaj je organizovan na sledeći način: Odeljak 1 daje pregled građevinskog sektora u Srbiji, sa fokusom na situaciji sa podizvođačima. Odeljci 2 i 3 analiziraju nesreće na radu na osnovu podataka o prijavljenim incidentima i intervju sa ključnim akterima. Odeljak 4 daje pregled nacionalnog sistema za bezbednost i zdravlje na radu što uključuje propise o BZR, akcije na nacionalnom nivou i sisteme odštete. U odeljku 5 je dat zaključak sa sažetim prikazom ključnih problema i preporukama.

Verujemo da će ključni nalazi i preporuke iz ovog izveštaja poslužiti kao osnova za rad državnih organa, stručnjaka za BZR i socijalnih partnera na polju unapređenja bezbednosti u građevinarstvu u Srbiji.

Markus Pilgrim
Direktor
Tim MOR za dostojanstveni rad,
Regionalna kancelarija u Budimpešti

Kenići Hirose
Viši specijalista za socijalnu zaštitu
Tim MOR za dostojanstveni rad
Regionalna kancelarija u Budimpešti

1. Građevinski sektor u Srbiji

Ključni statistički indikatori za Republiku Srbiju u periodu od 2007. do 2016. godine su dati u tabeli 1. Trenutno Srbija ima malo više od sedam miliona stanovnika i pokazuje trendove starenja i smanjenja populacije. Pored toga, stopa nezaposlenosti je tokom poslednjih deset godina na konstantno visokom nivou, iako je tokom prethodnih nekoliko godina opala i zabeležila pad sa 23,9 odsto u 2012. na 15,3 odsto u 2016. godini (11,9 odsto u drugom kvartalu 2018. godine). Međutim, stopa nezaposlenosti mladih je više nego dvostruko veća od proseka i iznosi 33,3 odsto. Ekonomski rast stagnira još od početka globalne ekonomske krize iz 2008. godine i prosečni godišnji rast iznosi oko 1 posto. Posle decenije skromnog privrednog rasta ekonomija Srbije tokom 2018. godine trebalo bi da poraste za 3,5 procenta. Bruto domaći proizvod po glavi stanovnika, korigovan paritetom kupovne moći, 2016. godine iznosio je 14.511 USD, što predstavlja 36 odsto od proseka 28 država evropske unije.

Ukupno uzev građevinski sektor proizvodi između 4 i 4,5 odsto BDP-a Republike Srbije. Ovo je manje nego u susednim zemljama sa kojima Srbiju možemo porediti poput Albanije (10,2 odsto), Bivše jugoslovenske republike Makedonije (9 odsto) i Rumunije (6,7 odsto). Globalna ekonomska kriza je izuzetno negativno uticala na srpski građevinski sektor. Kao što je prikazano u tabeli 2, broj građevinskih radnika se smanjio za 23 procenta, tj. sa 177.454 u 2008. na 136.779 u 2009. godini. Ovaj negativni trend se nastavio i tokom sledećih godina. Broj građevinskih radnika u 2016. godini je iznosio 115.900, što je za 35 odsto manje od broja pre krize i predstavlja 4,3 odsto od ukupnog broja zaposlenih.

Skoro 90 podsto građevinskih radnika su muškarci. Ako pogledamo starosne grupe (kao što je prikazano u Tabeli 3) najveći broj radnika spada u grupu od 35 do 44 godine starosti, pa od 45 do 54 i konačno od 25 do 34. Što se tiče stručne spreme, većina građevinskih radnika je završila srednju školu. Primećeno je da se udeo radnika sa završenom osnovnom školom smanjuje dok procenat onih sa fakultetskom diplomom pokazuje blagi porast. Skoro polovina prijavljenih radnika bavi se specijalizovanim građevinskim radovima, a preostala polovina je ravnomerno raspoređena na zgradarstvo i niskogradnju.

U građevinskom sektoru u Srbiji primećujemo značajan udeo rada na crno. Kao što je prikazano u tabeli 2, procenat neprijavljenih građevinskih radnika se drastično povećao od 2013. godine. Procenjeno je da je 2016. godine udeo neprijavljenih građevinskih radnika iznosio oko 24 procenta.

Kao što vidimo iz tabele 4, skoro 90 odsto građevinskih firmi u Srbiji su mikropreduzeća koja zapošljavaju manje od deset radnika i njihov broj je konstantno rastao u prethodne četiri godine. Oko 95 odsto mikropreduzeća se bavi zgradarstvom i specijalizovanim građevinskim radovima, dok srednje i velike firme uglavnom posluju na polju niskogradnje. Procenjuje se da je prosečan broj radnika, uključujući i neprijavljene, po kompaniji u 2016. godini iznosio 15,5.

Kao i u drugim državama, podizvođački odnosi predstavljaju uobičajenu praksu u građevinskom sektoru u Srbiji. Velike građevinske firme obično postaju matične firme i angažuju nekoliko vrsta podizvođača u različitim fazama izgradnje. U zavisnosti od veličine i složenosti projekta, na samo jednom građevinskom projektu mogu biti angažovani čitavi lance snabdevača i podizvođača. Na kraju građevinske radove zapravo izvode mala preduzeća i samozaposleni radnici. U srpskom kontekstu, tipične uloge građevinskih firmi u ugovornoj strukturi projekata izgradnje mogu biti opisane na sledeći način:

- Inostrane kompanije posluju u Srbiji preko svojih filijala ili osnovanih lokalnih kompanija-ćerki. Oni se generalno bave velikim i srednjim građevinskim projektima. Ti građevinski projekti su obično u vrednosti od više miliona evra poput višespratnica, magistralnih puteva, mostova itd. Obično zapošljavaju ograničen broj sopstvenog osoblja i relativno mali broj lokalnih menadžera koji nadziru gradilišta. Štaviše, tom prilikom angažuje se mnogo lokalnih podizvođača, pa u zavisnosti od veličine i složenosti projekta može postojati do pet ili šest nivoa podizvođačkih odnosa. Ovi lokalni podizvođači uglavnom rade pod strogim nadzorom strane kompanije koja primenjuje svoja pravila poslovanja, uključujući i ona o BZR.
- Velike i srednje srpske građevinske firme kao glavni izvođači izvide velike i srednje projekte. Oni obično angažuju lokalne podizvođače u okviru maksimalno tri nivoa podizvođačkih odnosa. U tom slučaju, skoro svi predradnici zaposleni su u glavnoj izvođačkoj firmi i rade puno radno vreme nadzirući radove na gradilištu.
- Male i mikro srpske građevinske firme izvide male projekte koji su obično u vrednosti manjoj od milion evra poput izgradnje stanova, pojedinačnih zgrada, puteva itd. One najčešće rade kao podizvođači za veće kompanije. U oba slučaja i te male kompanije angažuju podizvođače, naročito kad se približi kraj roka za završavanje projekta. Ipak, na ovom nivou nije angažovano mnogo podizvođača, obično ih ima manje od deset, ali je često reč o neprijavljenim radnicima. Tim podizvođačima najčešće se ne plaća u potpunosti, i to sa zakašnjenjem. Štaviše, ove kompanije obezbeđuju ograničen nadzor i poseduju ograničenu stručnost kada su u pitanju bezbednost i zdravlje na radu. Pored toga, inspektori rada retko obilaze gradilišta na kojima se izvide mikro građevinski projekti.

Tabela 1. Ključni demografski i ekonomski pokazatelji u Srbiji, 2007-2016

Indikator	jedinica	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ukupna populacija	hiljada	7.382	7.350	7.321	7.291	7.237	7.201	7.167	7.132	7.095	7.058
Radno sposobna populacija (15-64 godina)	hiljada	4.968	4.959	4.955	4.956	4.946	4.911	4.862	4.806	4.745	4.689
Ekonomski aktivna populacija*	hiljada	3.241	3.267	3.119	2.965	2.924	2.930	2.967	3.157	3.126	3.209
Zaposlena populacija	hiljada	2.656	2.822	2.616	2.396	2.253	2.228	2.311	2.544	2.574	2.719
Nezaposlena populacija	hiljada	586	445	503	569	671	701	656	613	552	489
Udeo radno sposobne populacije	odsto	67,3%	67,5%	67,7%	68,0%	68,3%	68,2%	67,8%	67,4%	66,9%	66,4%
Stopa učešća na tržištu rada	odsto	65,2%	65,9%	63,0%	59,8%	59,1%	59,7%	61,0%	65,7%	65,9%	68,4%
Stopa nezaposlenosti	odsto	18,1%	13,6%	16,1%	19,2%	22,9%	23,9%	22,1%	19,4%	17,7%	15,3%
Stopa nezaposlen. mladih	odsto	43,7%	35,2%	41,6%	46,2%	50,9%	51,1%	49,4%	47,5%	43,2%	-
BDP po glavi stanovnika po trenutnim cenama	USD (PKM)	10.472	11.922	11.842	12.099	12.963	13.104	13.768	13.804	14.112	14.511
Stopa realnog rasta BDP	odsto	5,9%	5,4%	-3,1%	0,6%	1,4%	-1,0%	2,6%	-1,8%	0,8%	2,8%

Izvor: Republički zavod za statistiku

* uključujući i populaciju od 65 i više godina

Tabela 2. Statistički podaci o radnicima u građevinskom sektoru u Srbiji, 2007-2016

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Zaposleni u građevinarstvu	161.251	177.454	136.779	120.689	118.726	114.853	126.620	115.100	116.700	115.900
- Muškarci	144.403	160.992	122.075	104.536	106.795	105.022	112.542	98.700	103.200	105.100
- Žene	16.848	16.462	14.704	16.153	11.751	9.831	14.078	16.400	13.500	10.800
Izraženo u % zapo-slene populacije	6,1%	6,3%	5,2%	5,0%	5,3%	5,2%	5,3%	4,5%	4,5%	4,3%
- Muškarci	9,3%	10,0%	8,2%	7,6%	8,2%	8,1%	8,2%	6,8%	7,0%	6,9%
- Žene	1,5%	1,4%	1,3%	1,6%	1,2%	1,1%	1,4%	1,5%	1,2%	0,9%
Distribucija po stepenu stručne spreme:										
- Bez osnovne škole/nezavršena osnovna škola	-	4,7%	0,2%	2,9%	3,1%	0,4%	0,0%	-	-	-
- Osnovna škola	-	25,9%	27,1%	19,2%	20,1%	24,2%	18,8%	-	-	-
- Srednja škola	-	58,3%	60,4%	63,6%	63,3%	59,1%	66,7%	-	-	-
- Diploma više škole ili univerziteta	-	11,1%	12,2%	14,3%	13,5%	16,3%	14,5%	-	-	-
Prijavljeni radnici u građevinarstvu	135.828	139.036	119.669	107.651	103.655	97.846	92.883	88.652	88.123	88.127
% neprijavljenih radnika u ukupnom broju građevinskih radnika	15,8%	21,6%	12,5%	10,8%	12,7%	14,8%	26,6%	23,0%	24,5%	24,0%
Distribucija po tipu radova:										
- Zgradarstvo	27,2%	27,1%	27,7%	23,8%	23,4%	21,5%	21,7%	21,4%	25,6%	24,9%
- Niskogradnja	24,3%	23,5%	24,9%	26,0%	27,5%	29,6%	29,7%	29,5%	26,2%	27,4%
- Specijalizovani građevinski radovi	48,6%	49,4%	47,5%	50,2%	49,0%	48,8%	48,7%	49,1%	48,2%	47,7%

Izvor: Republički zavod za statistiku.

Tabela 3. Raspored godina starosti radnika u građevinskom sektoru u Srbiji, 2012-2013.

Starosna grupa	2012		2013	
	Broj	%	Broj	%
15-24	5.299	4,9%	3.996	3,2%
25-34	20.574	19,0%	29.762	23,5%
35-44	30.047	27,8%	38.144	30,1%
45-54	30.338	28,1%	30.608	24,2%
55-64	21.217	19,6%	22.605	17,9%
65 ili više	573	0,5%	1.506	1,2%
Ukupno	108.048	100,0%	126.621	100,0%

Izvor: Republički zavod za statistiku

**Tabela 4. Broj preduzeća u građevinskom sektoru u Srbiji
po tipu i veličini, 2010-2014.**

Po tipu	Po veličini	2010	2011	2012	2013	2014
Zgradarstvo	Mikro (0-9)	2.739	2.785	2.889	3.001	3.011
	Mala (10-49)	367	354	337	308	300
	Srednja (50-249)	63	66	48	44	45
	Velika (250 i više)	11	8	7	6	3
	Ukupno	3.180	3.213	3.281	3.359	3.359
Niskogradnja	Mikro (0-9)	179	221	254	302	325
	Mala (10-49)	68	86	95	105	107
	Srednja (50-249)	76	80	77	82	73
	Velika (250 i više)	34	35	35	30	31
	Ukupno	357	422	461	519	536
Specijalizovani građevinski radovi	Mikro (0-9)	3.058	3.112	3.125	3.179	3.085
	Mala (10-49)	460	447	431	397	383
	Srednja (50-249)	34	77	72	65	60
	Velika (250 i više)	9	9	8	7	8
	Ukupno	3.561	3.645	3.636	3.648	3.536
Svi tipovi	Mikro (0-9)	5.976	6.118	6.268	6.482	6.421
	Mala (10-49)	895	887	863	810	790
	Srednja (50-249)	173	223	197	191	178
	Velika (250 i više)	54	52	50	43	42
	Ukupno	7.098	7.280	7.378	7.526	7.431

Izvor: Republički zavod za statistiku

2. Nesreće na radu u građevini

2.1. Problemi sa prijavljivanjem

Član 22 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju¹ definiše povredu na radu kao „povredu osiguranika koja se dogodi u prostornoj, vremenskoj i uzročnoj povezanosti sa obavljanjem posla po osnovu koga je osiguran, prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili hemijskim dejstvom, naglim promenama položaja tela, iznenadnim opterećenjem tela ili drugim promenama fiziološkog stanja organizma“. Sa druge strane, član 33 Zakona o zdravstvenom osiguranju² definiše povredu na radu kao „svaku povredu, oboljenje ili smrt nastalu kao posledica nesreće na poslu, odnosno kao posledica svakog neočekivanog ili neplaniranog događaja, uključujući i akt nasilja koji je nastao usled rada ili je povezan sa radom i koji je doveo do povrede, oboljenja ili smrti osiguranika koja je nastupila odmah ili u periodu od 12 meseci od dana nastanka povrede na radu“. Očigledno, oba zakona prepoznaju povrede nastale tokom putovanja na posao kao povrede na radu.

Tabela 5 sadrži statističke podatke o povredama na radu u Srbiji iz tri različita izvora. Suštinski je važno da postoji svest o problemu nedovoljnog prijavljivanja povreda na radu kada razmatramo podatke o povredama na radu.³ U skladu sa zakonom zaposleni su obavezni da prijave sve povrede na radu usled kojih su odsustvovali sa posla tri ili više dana.⁴ Međutim ova obaveza se često ne ispunjava, naročito kad je reč o manjim povredama. U Srbiji je Uprava za bezbednost i zdravlje na radu (u daljem tekstu Uprava za BZR) zadužena za prikupljanje podataka o povredama na radu, a Zavod za javno zdravlje za prikupljanje podataka o profesionalnim oboljenjima. Međutim, zvanični registar povreda na radu i profesionalnih oboljenja još uvek ne funkcioniše kako bi trebalo.⁵

Pouzdaniji ukupni broj povreda na radu se može dobiti od Fonda za zdravstveno osiguranje. Svake godine Fond za zdravstveno osiguranje beleži oko 20.000 povreda na radu. Ipak, Uprava za BZR u svojim podacima ima manje od 50% od ovog broja. Takođe treba da napomenemo da trenutni sistem davanja za slučaj povreda na radu propisuje plaćeno bolovanje na teret poslodavca u trajanju do šest meseci u slučaju povreda na radu i profesionalnih oboljenja⁶ što može da

¹ Službeni glasnik RS, br. 34/2003, 85/2005, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014.

² Službeni glasnik RS, br. 107/2005, 57/2011, 119/2012, 99/2014, 123/2014, 106/2015.

³ Za detalje vidi ILO (2013).

⁴ U trenutnom sistemu, poslodavac ima obavezu da obavesti Inspekciju rada u roku od 24 časa od incidenta i popuni obrazac za prijavljivanje povrede na radu kako bi potraživao prava u slučaju povrede na radu. Jedna kopija obrasca se dostavlja povređenom radniku, jedna poslodavcu, jedna Upravi za BZR, a dve Fondu za zdravstveno osiguranje (jedna od njih se dostavlja Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje u slučaju da se proceni da je povređeno lice zadobilo stalni invaliditet i da ima pravo na invalidsku penziju). Inspekcija rada nije na spisku primalaca obrazaca o povredama na radu.

⁵ Ovo je naročito vidno kad su u pitanju profesionalna oboljenja, gde je tokom 2012. godine uneto samo 19 slučajeva.

⁶ U slučaju povreda koje nisu povezane sa radom poslodavci imaju obavezu da plaćaju samo prvih 30 dana bolovanja.

obeshrabri prijavljivanje povreda i oboljenja. Komparativna analiza Republike Srbije i Savezne Republike Nemačke pokazuje da je broj prijavljenih povreda na 1000 radnika u Srbiji tri puta manji od istog broja u Nemačkoj. To ukazuje na činjenicu da je broj prijavljenih povreda na radu i profesionalnih oboljenja u Srbiji zapravo samo deo njihovog realnog brojnog stanja⁷.

Pored toga, Inspekcija rada je nadležna za istrage u slučaju teških, kolektivnih i smrtnih povreda na radu. Pošto poslodavac teško može da izbegne prijavljivanje smrtnih, teških i kolektivnih povreda, smatra se da su podaci prikupljeni od strane Inspekcije rada najpouzdaniji iako su otkrivena neka neslaganja između podataka Inspekcije rada i Fonda za zdravstveno osiguranje.⁸

2.2. Podaci o prijavljenim povredama na radu u građevinarstvu

Podaci o povredama na radu razvrstani po sektorima su dostupni samo za teške i smrtne povrede koje je zabeležila Inspekcija rada. Kao što je predstavljeno u tabeli 5, u građevinskom sektoru se desilo 16 odsto svih teških i 52 odsto svih smrtnih povreda na radu tokom 2016. godine. Štaviše, u građevinskom sektoru zabeležena je 3,8 puta veća stopa učestalosti teških povreda i 12 puta veća stopa učestalosti smrtnih povreda nego u svim drugim sektorima.

Inspekcija rada je zadužena za istragu uzroka smrtnih povreda. Kao što je predstavljeno u tabeli 6, glavni uzrok smrtnih povreda je pad sa velike visine koji je doveo do 31 odsto svih smrtnih povreda u 2016. godini. Štaviše, tabela 7 prikazuje broj smrtnih povreda u građevinskom sektoru razvrstanih po uzroku. Treba napomenuti da se 92 odsto (12 od 13) smrtnih povreda na radu prouzrokovanih padom sa visine tokom 2016. godine desilo u građevinskom sektoru.

Tabela 5. Broj povreda na radu u Srbiji, 2009-2016.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Fond za zdravstveno osiguranje								
Broj ostvarenih prava po osnovu povreda na radu	21.870	22.301	19.717	15.843	17.556	17.759	19.393	19.549
Teške povrede	4.172	4.130	3.631	2.841	3.268	3.103	3.395	3.223
Povrede sa smrtnim ishodom	32	37	26	22	32	25	23	47
Uprava za BZR								
Broj prijavljenih povreda na radu	9.391	8.670	10.247	6.765	7.766	7.457	7.991	9.064
Teške povrede	1.472	1.222	1.387	829	1.237	1.153	1.176	1.236
Povrede sa smrtnim ishodom	12	4	10	6	3	1	5	8
Inspekcija rada								
Broj istraženih povreda na radu	1.286	1.322	1.082	1.243	1.146	1.100	947	900
Teške povrede	1.004	1.026	958	1.003	849	904	780	774
Povrede sa smrtnim ishodom	37	35	43	39	35	38	38	42
Stopa incidence na 1000 radnika								
Teške povrede	0,38	0,43	0,43	0,45	0,37	0,36	0,30	0,28
Povrede sa smrtnim ishodom	0,014	0,015	0,019	0,018	0,015	0,015	0,015	0,015

⁷ ILO (2013)

⁸ Inspekcija rada pravi razliku između smrtnih povreda na radu i teških povreda sa smrtnim ishodom, ali samo iz pravnih razloga, pa će u daljem tekstu ove dve grupe biti posmatrane kao jedna pošto je krajnji ishod u oba slučaja smrt radnika.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Od kojih: građevinski sektor								
Teške povrede	201	178	144	142	112	117	101	124
Povrede sa smrtnim ishodom	12	14	23	22	14	12	15	22
Udeo građevinskog sektora:								
Teške povrede	20,0%	17,3%	15,0%	14,2%	13,2%	12,9%	12,9%	16,0%
Povrede sa smrtnim ishodom	32,4%	40,0%	53,5%	56,4%	40,0%	31,6%	39,5%	52,4%
Stopa incidence na 1000 građ. radnika								
Teške povrede	1,47	1,47	1,21	1,24	0,88	1,02	0,87	1,07
Povrede sa smrtnim ishodom	0,088	0,116	0,194	0,192	0,111	0,104	0,129	0,190

Izvor: Godišnji izveštaji inspekcije rada

Tabela 6. Povrede na radu sa smrtnim ishodom u svim sektorima u Srbiji razvrstane po uzroku za period 2010-2016								
	2010	2011	2012	2013*	2014	2015	2016	Total 2010-16
Pad sa visine	12	9	14	-	2	13	13	63
Strujni udar	6	8	9	-	9	8	7	47
Padajući objekat	2	5	5	-	11	10	9	40
Pokretni delovi mašinerije	5	8	5	-	0	2	6	25
Nasipanje zemlje	6	11	0	-	4	0	1	22
Davljenje	0	0	3	-	0	2	3	8
Eksplzija	0	0	2	-	0	3	2	6
Gušenje	2	1	0	-	0	0	0	3
Drugo	2	2	2	-	13	2	1	21
Ukupno	35	43	39	35	38	38	42	235
Udeo								
Pad sa visine	34,0%	21,0%	37,0%	-	5,0%	33,0%	31,0%	26,7%
Strujni udar	17,0%	18,0%	23,0%	-	24,0%	20,0%	17,0%	19,8%
Padajući objekat	6,0%	11,0%	12,0%	-	28,0%	25,0%	21,0%	17,2%
Pokretni delovi mašinerije	14,0%	18,0%	12,0%	-	0,0%	4,0%	14,0%	10,5%
Nasipanje zemlje	17,0%	25,0%	0,0%	-	10,0%	0,0%	3,0%	9,3%
Davljenje	0,0%	0,0%	8,0%	-	0,0%	4,0%	7,0%	3,2%
Eksplzija	0,0%	0,0%	4,0%	-	0,0%	8,0%	4,0%	2,7%
Gušenje	6,0%	3,0%	0,0%	-	0,0%	0,0%	0,0%	1,4%
Drugo	6,0%	4,0%	4,0%	-	33,0%	6,0%	3,0%	9,1%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	-	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Izvor: Godišnji izveštaji inspekcije rada

*Napomena - Godišnji izveštaj Inspekcije rada za 2013. godinu ne sadrži podatke o povredama na radu sa smrtnim ishodom

Tabela 7. Povrede na radu sa smrtnim ishodom u građevinskom sektoru razvrstane po uzroku, 2013-2016

	2013	2014	2015	2016	Total 2013-16
Pad sa visine	8	7	10	12	37
Nasipanje zemlje	3	1	2	5	11
Strujni udar	1	1	1	2	5
Padajući objekat	0	1	0	2	3
Drugo	2	2	2	1	7
Ukupno	14	12	15	22	63
Udeo					
Pad sa visine	57,1%	58,3%	66,7%	54,5%	58,7%
Nasipanje zemlje	21,4%	8,3%	13,3%	22,7%	17,5%
Strujni udar	7,1%	8,3%	6,7%	9,1%	7,9%
Padajući objekat	0,0%	8,3%	0,0%	9,1%	4,8%
Drugo	14,3%	16,7%	13,3%	4,5%	11,1%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Udeo celog sektora					
Pad sa visine	-	57,1%	83,3%	92,2%	81,2%
Nasipanje zemlje	-	50,0%	100,0%	79,4%	76,0%
Strujni udar	-	80,0%	13,2%	28,0%	40,5%
Padajući objekat	-	9,4%	22,2%	56,7%	28,1%
Drugo	40,0%	31,6%	39,5%	52,4%	41,5%

Izvor: Godišnji izveštaji inspekcije rada

Kao što smo pomenuli u prethodnom odeljku, veličina građevinskih firmi se može posmatrati kao posredni pokazatelj njihove pozicije u lancu snabdevanja. Tabela 8 prikazuje broj teških i smrtnih povreda na radu razvrstanih po veličini preduzeća u građevinskom sektoru.⁹ Treba napomenuti da je 80 odsto smrtnih povreda tokom 2016. godine zabeleženo u malim i mikro kompanijama. Takođe je primećen porast broja teških povreda u građevinskim firmama srednje veličine. Eksperti ističu da bi pravi broj teških povreda na radu u malim i mikro kompanijama mogao biti i veći pošto je na malim i mikro gradilištima moguće sakriti čak i teške povrede pošto su ista retko predmet inspekcije od strane inspektora rada. Ove napomene podupiru gledište da pribegavanje podizvođačkim odnosima prenosi rizik od povreda na radu na radnike koji rade na kraju podizvođačkog lanca koji često rade u lošijim uslovima i imaju najmanju zaštitu u ovom poređenju.

⁹ Autori iskreno zahvaljuju Inspekciji rada Republike Srbije na prikupljanju podataka o povredama na radu u građevinskom sektoru razvrstanim po veličini preduzeća za potrebe ove studije.

**Tabela 8. Teške i smrtne povrede na radu u građevinskom sektoru
po veličini preduzeća 2013-2016**

Teške povrede					
	2013	2014	2015	2016	Total 2013-06
Mikro (0-9)	16	17	15	10	58
Mala (10-49)	33	29	21	19	102
Srednja (50-249)	29	28	38	69	164
Velika (250 i više)	34	33	27	24	118
Ukupno	112	107	101	122	442
Udeo					
Mikro (0-9)	14,3%	15,9%	14,9%	8,2%	13,1%
Mala (10-49)	29,5%	27,1%	20,8%	15,6%	23,1%
Srednja (50-249)	25,9%	26,2%	37,6%	56,6%	37,1%
Velika (250 i više)	30,4%	30,8%	26,7%	19,7%	26,7%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Smrtne povrede					
	2013	2014	2015	2016	Total 2013-06
Mikro (0-9)	3	3	4	8	18
Mala (10-49)	7	3	6	10	26
Srednja (50-249)	2	5	3	3	13
Velika (250 i više)	2	1	2	1	6
Ukupno	14	12	15	22	63
Udeo					
Mikro (0-9)	21,4%	25,0%	26,7%	36,4%	28,6%
Mala (10-49)	50,0%	25,0%	40,0%	45,5%	41,3%
Srednja (50-249)	14,3%	41,7%	20,0%	13,6%	20,6%
Velika (250 i više)	14,3%	8,3%	13,3%	4,5%	9,5%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

3. Gledišta ključnih aktera

Kako bi dopunili analizu podataka o povredama na radu, organizovali smo niz razgovora sa ključnim akterima u Srbiji. Ovi razgovori su sprovedeni u avgustu i septembru 2017 godine. U Prilogu 1 je dat spisak intervjuisanih lica i njihove pozicije. U daljem tekstu sledi rezime glavnih nalaza.

Predstavnici građevinskih firmi su tvrdili da postoji ozbiljan nedostatak kvalifikovane radne snage. Sugerisali su da programi srednjeg stručnog obrazovanja u oblasti zgradarstva i građevinarstva treba da budu unapređeni i da je neophodno staviti jači akcenat na BZR. Neki poslodavci i predradnici imaju tendenciju da zanemaruju tehnološku disciplinu ili pravila bezbednosti kako bi smanjili troškove ili ubrzali proces i ispunili dogovorene rokove. Ipak, važno je da menadžeri i predradnici unaprede sopstvene kapacitete za sprovođenje mera BZR na gradilištima.

Sve intervjuisane osobe smatraju da su podizvođački odnosi neophodni u građevinskoj industriji. To je uglavnom posledica nedostatka stručnih zanatlija u Srbiji, zbog kojeg građevinske firme pribegavaju angažovanju podizvođače za radove koje ne mogu da završe radom njihovih sopstvenih radnika poput sistema za grejanje i hlađenje. Kada se radi o velikim kompanijama, one obično imaju spisak specijalizovanih tehničara i održavaju poslovne odnose sa njima kao podizvođačima. Podizvođači se takođe koriste za određene zadatke u okviru završnih radova pošto je za kompaniju efikasnije da za iste unajmi podizvođače nego da ih poveri svojim postojećim zaposlenima. Podizvođači se plaćaju na osnovu obavljenih zadataka. Stoga su motivisaniji da što pre završe posao i pređu na sledeći. Što je još važnije, uz pomoć podizvođača velike i srednje građevinske firme uspevaju da izađu na kraj sa sezonskim fluktuacijama na tržištu bez povećavanja ili smanjivanja broja zaposlenih.

Velike građevinske firme su generalno voljne da odvoje resurse za sticanje ekspertize u oblasti BZR i primenu bezbednosnih procedura i standarda. Mnoge velike firme u Srbiji su prošle kroz proces sertifikacije za standarde ISO 9000, ISO 14000 i ISO 18000. Neki od glavnih izvođača čak zahtevaju od svojih podizvođača da potpišu aneks glavnog ugovora koji se odnosi na bezbednost i zdravlje na radu.¹⁰ Ovaj aneks za BZR propisuje obaveze svih ugovornih strana i koordinatora za BZR. Štaviše, neki glavni izvođači takođe preuzimaju odgovornost za povrede na radu koje radnici zaposleni kod podizvođača zadobiju dok su po njihovim nadzorom.

U slučaju kršenja pravila BZR, inspektori rada podnose izveštaj o inspekciji sudu. Međutim, takvi slučajevi retko ulaze u sudsku proceduru.

---

¹⁰ Primer je dat u Prilogu 2

U velikom broju slučajeva lična zaštitna oprema se ne upotrebljava u potpunosti. Iako poslodavci obezbeđuju modernu zaštitnu opremu, radnici imaju tendenciju da izbegavaju da je koriste. Poslodavac bi trebalo da obezbedi opremu i postara se da je radnici koriste na odgovarajući način.

Pored toga, prijavljeno je da samo velike kompanije organizuju alko-testove za sve radnike na sopstvenim gradilištima. Nijedna građevinska firma ne vrši testiranje na psihoaktivne supstance. Poslodavci ne bi trebalo da dozvole radnicima da rade na visokorizičnim mestima bez odgovarajućih medicinskih pregleda, što uključuje i strogu kontrolu upotrebe alkohola i psihoaktivnih supstanci.

Neki od sagovornika su istakli nedostatak regulative u građevinskom sektoru u Srbiji. Izjavili su da ne postoje minimalni kriterijumi za registraciju građevinskih firmi. Na primer, neke male građevinske firme se osnivaju za jednokratnu upotrebu. One obično angažuju neprijavljene radnike i zatvaraju se nakon završetka radova. Bilo bi teško očekivati od takvih kompanija da obraćaju dužnu pažnju na BZR.

4. Pregled postojećeg nacionalnog sistema BZR u građevinskom sektoru

4.1. Propisi o BZR u građevinarstvu

Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu¹¹ predstavlja osnovni zakon u oblasti BZR. Zakon propisuje prava i obaveze radnika i poslodavaca i predviđa mere za prevenciju povreda na radu i profesionalnih oboljenja. Zakon odražava zahteve date u postojećim Konvencijama i Preporukama MOR, kao i druge međunarodne standarde iz ove oblasti. Zakon o radu¹² takođe sadrži odredbe koje se odnose na BZR.

Kad je u pitanju građevinski sektor, član 18 Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu obavezuje poslodavca da obavesti Inspekciju rada o započinjanju građevinskih radova osam dana unapred i dostavi Inspekciji elaborat o uređenju gradilišta. Poslodavac je takođe dužan da na gradilištu obezbeđuje, održava i sprovodi mere za bezbednost i zdravlje na radu u skladu sa elaboratom o uređenju gradilišta i da odmah obavesti Inspekciju rada ukoliko je došlo do kvarova ili havarija koji bi mogli da ugroze obavljanje radova.

Zakon o planiranju i izgradnji¹³ reguliše obaveze (odgovornog) izvođača i podizvođača radova. Član 152 propisuje da su podizvođači odgovorni za obezbeđivanje preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad svojih zaposlenih na gradilištu.

Član 4 uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim i pokretnim gradilištima¹⁴ propisuje da je investitor dužan da odredi jednog ili više koordinatora za izvođenje radova kada na gradilištu radove izvode dva ili više izvođača radova istovremeno. Međutim, ne postoji ograničenje po pitanju broja gradilišta koje jedan koordinator može da nadzire. Pored toga, ukoliko radovi potraju više od 30 dana i izvodi ih više od 20 radnika na gradilištu, ili ukoliko ukoliko je planiranim obimom rada obuhvaćeno više od 500 lica/dana, investitor je dužan da popuni Prijavu gradilišta i dostavi je nadležnoj kancelariji Inspekcije rada. Međutim, došlo je do problema u sprovođenju ovih propisa. Trenutno je samo oko 20 odsto investitora imenovalo koordinate.

---

¹¹ Službeni glasnik RS, br. 101/2005, 91/2015 i 113/2017.

¹² Službeni glasnik RS, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014 i 113/2017.

¹³ Službeni glasnik RS, br. 72/2009, 81/2009, 64/2010, 24/2011, 121/2012, 42/2013, 50/2013, 98/2013, 132/2014 i 145/2014.

¹⁴ Službeni glasnik RS, br. 14/2009 i 95/2010

Detaljnija pravila o bezbednosti i zdravlju na radu u građevinskom sektoru su data u nizu pravilnika¹⁵ Dva najrelevantnija među njima su:

- Pravilnik o sadržaju elaborata o uređenju gradilišta, koji propisuje da sadržina elaborata mora da odgovara faktičkom stanju i da neophodne informacije poput spiska radnih mesta sa povećanim rizikom, spiska zaposlenih raspoređenih na radnim mestima sa povećanim rizikom i njihovim lekarskim pregledima, kao i spiska zaposlenih koji su upoznati sa merama BZR utvrđenim u odgovarajućem elaboratu moraju da budu obuhvaćene, i
- Pravilnik o zaštiti na radu pri izvođenju građevinskih radova, koji propisuje preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu koje poslodavac mora da obezbedi na svakom gradilištu, nezavisno od vrste radova. Propisuje i posebne mere zaštite na radu koje se primenjuju tokom građevinskih radova kao što su uređenje gradilišta, zemljani radovi, rad na visini, rad na platformama i lestvama, zidarski radovi, zaštitu od pada, itd.

4.2. Ključni akteri i nacionalne akcije na polju bezbednosti i zdravlja na radu u građevinskom sektoru

U Srbiji odgovornost za razvoj i sprovođenje nacionalne politike bezbednosti i zdravlja na radu je podeljena između Inspekcije rada i Uprave za BZR, pod okriljem Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. Savet za BZR obuhvata više zainteresovanih strana – predstavnike relevantnih ministarstava, akademskih i medicinskih ustanova, kao i socijalnih partnera, i priprema nacionalnu strategiju bezbednosti i zdravlja na radu, kao i pripadajući akcioni plan. Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture je zaduženo za nadzor Građevinske inspekcije. Ne postoji zvanični mehanizam za koordinaciju između ovih institucija koje se bave BZR u građevinskom sektoru.

U Inspekciji rada trenutno radi 240 inspektora rada¹⁶. Vlada planira da broj inspektora rada poveća na 274 do kraja 2019. godine. Tokom 2017. godine svaki inspektor rada trebalo je sprovede najmanje 90 inspeksijskih poseta u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, među kojima se većina odnosila na rizična gradilišta.

I Inspekcija rada i Uprava za BZR su svesne da građevinski sektor Srbije beleži veliki broj teških i smrtnih povreda na radu. Stoga je ovaj sektor bio u fokusu različitih kampanja za podizanje nivoa svesti i obuka iz oblasti BZR.

---

¹⁵ Spisak pravilnika iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u građevinarstvu je dat u Literaturi.

¹⁶ Procenjeni broj zaposlenih po jednom inspektor radu u Republici Srbiji bio je oko 11,500 tokom 2017. godine. Taj nivo je veći od referentnog broja inspektora za privrede u tranziciji kojeg je MOR postavio na 20,000 zaposlenih po inspektor radu i blizu je referentnog broja za privrede razvijenih zemalja koji iznosi 10,000.

Akcije koje je Inspekcija rada preduzela su uglavnom bile grupisane u okviru serija intenzivnih inspekcija gradilišta na kojima su se izvodili veliki infrastrukturni radovi, dok je malo toga urađeno na polju izgradnje kapaciteta radnika sa aspekta bezbednosti i zdravlja na radu.¹⁷ Tokom ovih intenzivnih inspekcija fokus je bio na BZR, ali i na identifikaciji neprijavljenih radnika.

Pored toga, sindikati građevinskih radnika su između 2014. i 2016. godine organizovali nekoliko kampanja pod nazivom „Gradimo sigurnije“, uz podršku različitih partnerskih organizacija, uključujući i MOR. Kampanje su se prvenstveno fokusirale na podizanje nivoa svesti sindikalnih članova putem distribucije informacija i obrazovnog materijala.

4.3. Lista za procenu građevinskih firmi

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture je 2014. godine pripremio i odštamvalo „belu“ i „crnu“ listu kompanija. Po Ministarstvu, redosled je bio zasnovan na Konvenciji MOR br. 94 o radnim klauzulama javnih ugovora koju je Srbija ratifikovala u decembru 2014. Građevinske firme su rangirane po zbiru poena izračunatog na osnovu sledeće tabele:

Lica zaposlena na neodređeno vreme	+3 poena po radniku
Lica zaposlena na određeno vreme	+2 poena po radniku
Lica nagažovana na osnovu ugovora o privremenim i povremenim poslovima	+1 poena po radniku
Neprijavljeni radnik	-1,000 poena po radniku
Učestalost teških povreda na radu	-500 poena po slučaju
Učestalost manjih povreda na radu	-100 poena po slučaju
Dug	-1 poen na 10.000 RSD

Kao što stoji u gornjoj tabeli, sistem bodovanja stavlja veći akcenat na neformalnu zaposlenost nego na broj povreda na radu. Štaviše, sistem uopšte ne uzima u obzir smrtne povrede na radu.

Lista iz 2014. godine obuhvata 540 građevinskih firmi, od kojih je 327 bilo na beloj, a 213 na crnoj listi. Nije jasno kako je napravljena razlika između ove dve grupe u smislu toga gde je povučena granica. Od 213 firmi na crnoj listi, 87 su bile tzv. „fantomske“ firme bez ijednog zaposlenog. Ministarstvo je u decembru 2016 ažuriralo listu i podiglo broj kompanija na istoj na 605, od čega se 330 nalazilo na beloj, a 275 na crnoj listi.¹⁸

Postoji potreba za ažuriranim profilima svih građevinskih firmi koji bi se koristili kao referenca na tenderima za infrastrukturne projekte finansirane od strane države. Međutim, bela i crna lista ne mogu da posluže ovoj svrsi, jer ne obuhvataju ključne podatke o firmama (npr. iskustvo, ukupni kapital, tehničku opremu, istorijat povreda na radu).

¹⁷ Tokom 2008. i 2009. godine, državni organi su uz podršku kompanije „Holcim“ započeli akciju pod nazivom „Bezbednost i zdravlje na gradilištima“. Stručnjaci su posećivali gradilišta i savetovali izvođače o preventivnim merama.

¹⁸ <http://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/bodovne-liste-izvodjacha-i-dobavljacha>

4.4. Prava po osnovu povrede na radu

Član 53 Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisuje sledeće: „Poslodavac je dužan da zaposlene osigura od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom, radi obezbeđivanja naknade štete. Finansijska sredstva za osiguranje (...) padaju na teret poslodavca“.

Prava po osnovu povrede na radu se uglavnom ostvaruju posredstvom dva sistema za socijalno osiguranje. Ona su propisana Zakonom o zdravstvenom osiguranju koji sprovodi Republički fond za zdravstveno osiguranje i Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju koji sprovodi Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje. Treba napomenuti da plaćanje naknade za bolovanje tokom privremene sprečenosti za rad predstavlja direktnu finansijsku obavezu poslodavca. Glavna prava po osnovu povrede na radu su ukratko predstavljena u daljem tekstu.

(i) Zdravstvena nega

Radnici mogu da dobiju kompletnu zdravstvenu negu od pružalaca zdravstvene nege koji imaju ugovor sa Fondom za zdravstveno osiguranje. Kada su u pitanju povrede na radu, zdravstveno osiguranje pokriva pune troškove pregleda, lečenja i (medicinske) rehabilitacije.

(ii) Novčana davanja u slučaju privremene sprečenosti za rad

U slučaju povrede ili oboljenja novčana davanja za privremenu sprečenost za rad, koja se obično nazivaju naknada zarade, se isplaćuju u periodu do 6 meseci. Kad su u pitanju povrede na radu naknada iznosi 100 odsto od osnove za naknadu zarade i poslodavac je dužan da ovo pravo isplaćuje tokom celog perioda privremene sprečenosti za rad.

(iii) Invalidska penzija u slučaju trajne sprečenosti za rad i druga prava

Ukoliko povređeni radnik nije u stanju da radi ni posle 6 meseci i utvrdi se trajni gubitak radne sposobnosti, radnik ima pravo na invalidsku penziju koju isplaćuje Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Pored toga, Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje obezbeđuje novčane naknade za „telesna oštećenja“ nastala usled povrede na radu ili profesionalnog oboljenja. Takođe postoji i novčano davanje za lica koja pružaju pomoć i negu osiguranicima ili korisnicima penzije kojima je zbog prirode i težine povrede ili bolesti neophodna pomoć i nega za obavljanje radnji potrebnih za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba.

(iv) Porodične penzije i naknade za pogrebne troškove

Ukoliko dođe do smrtnog slučaja, članovi porodice preminulog imaju pravo na porodičnu penziju. Pored toga, licu koje je pokrilo troškove sahrane preminulog isplaćuje se i naknada troškova sahrane.

Kad su u pitanju naknade štete koje nisu direktno povezane sa radnom sposobnošću, povređena lica ili njihove porodice imaju pravo da pokrenu tužbu protiv poslodavca.

U Srbiji se upravljanjem rizikom od povreda na radu bave različite institucije, uključujući Upravu za BZR, Inspekciju rada, Fond za zdravstveno osiguranje i Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje. Potrebno je promovisati bolju koordinaciju između ovih institucija kako bi se postiglo bolje upravljanje rizicima od povreda na radu. Ovakav stav podržava i Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu Republike Srbije. U članu 52 ovog zakona stoji: „Poslodavci, sindikati, osiguravajuća društva, organizacije nadležne za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje dužni su da sarađuju i učestvuju u donošenju zajedničkih stavova o pitanjima unapređivanja bezbednosti i zdravlja na radu, kao i da se staraju o razvoju i unapređivanju opšte kulture bezbednosti i zdravlja na radu, u skladu sa ovom zakonom.“

Takođe, član 53 istog zakona navodi: „Poslodavac je dužan da zaposlene osigura od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom, radi obezbeđivanja naknade štete. Finansijska sredstva za osiguranje (...) padaju na teret poslodavca, a određuju se u zavisnosti od nivoa rizika od povređivanja, profesionalnog oboljenja ili oboljenja u vezi sa radom na radnom mestu i radnoj okolini. Uslovi i postupci osiguranja od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom zaposlenih uređuju se zakonom.“ Vlada planira da pripremi nacrt Zakon o osiguranju od povreda na radu za zaposlene do 2022. godine.

5. Zaključci i preporuke

Na osnovu analize date u ovom izveštaju proističu sledeći zaključci i preporuke:

(i) Delotvornije sprovođenje propisa iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u građevinskom sektoru

Srbija poseduje sveobuhvatne zakone o bezbednosti i zdravlju na radu u građevinskom sektoru, ali primena i dalje predstavlja problem. Glavni problemi su:

- U većini firmi odbori za BZR ili ne funkcionišu ili nisu ni osnovani. Usled toga, neki poslodavci u građevinarstvu ne sprovode procenu rizika u skladu sa relevantnim pravilnikom. Štaviše, čak i kad građevinske firme vrše procenu rizika, većina to obavlja samo formalno i ne preduzima nikakve korake da smanji procenjene rizike.
- Uprkos regulatornim zahtevima, samo 20 odsto poslodavaca u građevinskom sektoru je imenovalo koordinatora za BZR. Pored toga, jedan koordinator je obično zadužen za više gradilišta istovremeno. Kako bi nadzor bio delotvoran, neophodno je uvesti ograničenja u vezi sa brojem gradilišta i radnika po koordinatoru.

Takođe bi trebalo napomenuti da je neophodna revizija nacionalnih standarda u građevinarstvu kako bi se održao korak sa modernim tehnološkim standardima, naročito kada se radi o skelama i zaštitnoj opremi za rad na visini. Na primer, cevaste skele koje su u širokoj upotrebi kod srpskih građevinskih firmi se ne smatraju dovoljno bezbednim.

Uprkos činjenici da se većina povreda na radu ne prijavi, statistika o prijavljenim pokazuje da se 80 odsto nesreća sa smrtnim ishodom desilo u malim i mikro građevinskim firmama koje uglavnom rade kao podizvođači u lancu snabdevanja građevinskog sektora. Stoga je bitno da aktivnosti na nacionalnom nivou usmerene na unapređenje uslova BZR delotvorno pokriju mala i mikro gradilišta. Koordinator za BZR bi trebalo da odigraju ključnu ulogu u procesu koji bi obezbedio da svi radnici na gradilištima koja oni nadziru adekvatno poštuju mere bezbednosti.

Kad je u pitanju zdravlje radnika, očigledno je da firme ne organizuju redovne sistematske preglede. Štaviše, takvi neredovni pregledi su površni i niskokvalitetni. Osim periodičnih pregleda, samo mali broj poslodavaca u građevinskom sektoru ima ugovor sa službama za medicinu rada.

Istovremeno, građevinsko tržište u Srbiji bi trebalo da bude bolje regulisano kako bi se ograničila zloupotreba podizvođačkih odnosa, kao i povećala transparentnost međusobnih odgovornosti investitora i izvođača radova.

(ii) Unapređenje rada inspekcije na gradilištima

Inspekcija rada predstavlja glavni regulatorni instrument za sprovođenje zakona iz oblasti rada, što uključuje i standarde i propise na polju bezbednosti i zdravlja na radu. Pored nedostatka

opreme, još jedan problem inspekcije rada je to što poseduje ograničen broj inspektora sa tehničkom ekspertizom potrebnom za inspekciju gradilišta. Potrebno je ojačati tehničke kapacitete inspektora rada kako bi se obezbedile integrisane usluge i veći broj bezbednosnih inspekcija sa postojećim raspoloživim resursima. Imajući u vidu visok broj povreda na radu u građevinarstvu, preporučuje se sprovođenje dodatnih obuka o inspekciji gradilišta za inspektore rada, naročito sa fokusom na mala i mikro gradilišta.

Sveprisutnost rada na crno predstavlja jedna od glavnih uzroka lošeg učinka BZR u građevinskom sektoru. Potrebno je preduzeti fokusirane i hitne napore u borbi protiv neformalnog rada. Međutim, siva ekonomija predstavlja duboko ukorenjen problem. Mere za eliminaciju neprijavljenog rada zahtevaju dugoročnu posvećenost i kontinuirane napore svih ključnih aktera. Pre svega je neophodno da postoji politička volja da se promeni trenutna situacija.

(iii) Potreba za osnaživanjem kapaciteta poslodavaca i radnika, naročito nadzornika na gradilištima

U poređenju sa velikim kompanijama, mala i srednja građevinska preduzeća poseduju samo ograničene resurse i ekspertizu po pitanju bezbednosti i zdravlja na radu. Mnoga mala preduzeća još uvek koriste zastarelu tehničku opremu prilikom građevinskih radova. Pošto inspektori rada retko posećuju mala i mikro gradilišta, na njima se javljaju ozbiljni rizici za bezbednost i zdravlje na radu.

Postoji velika neispunjena potreba za unapređenjem kapaciteta iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu kako kod poslodavaca, tako i kod zaposlenih, kako bi primenili mere BZR još delotvornije. Naročito je od ključnog značaja da koordinatori za bezbednost i zdravlje na radu budu bolje obučeni kako bi iznalazili najbolja moguća rešenja na polju građevinskih tehnologija i bezbednosti na radu. Sindikati bi trebalo da intenziviraju svoje aktivnosti u ovoj oblasti organizovanjem obuka o BZR i promovisanje bezbednog i zdravog načina života.

(iv) Unapređenje izveštavanja o povredama na radu i profesionalnim oboljenjima

Opšte gledano, osnovnu slabost trenutnog sistema BZR u Republici Srbiji predstavlja nedostatak sveobuhvatnog znanja o povredama na radu i profesionalnim oboljenjima. Formulisanje delotvornih preventivnih politika je onemogućeno zbog sveprisutne tendencije neprijavlivanja nesreća. Potrebno je preduzeti prioritetne korake kako bi se unapredio trenutni sistem prijavljivanja i evidentiranja povreda na radu i profesionalnih oboljenja uz pomoć intenzivnije upotrebe kompjuterskih sistema.

Završne napomene

Građevinski sektor u Republici Srbiji suočava se sa ogromnim izazovima kad je u pitanju zaštita radnika od opasnosti na radnom mestu, sprečavanje povreda i oboljenja na radu i unapređenje opšte radne sredine. Kako bi se ovi ciljevi ispunili, Vlada i socijalni partneri bi trebalo da ulože veće kapacitete u kreiranje i sprovođenje delotvornih politika bezbednosti i zdravlja na radu kao i u promovisanje kulture bezbednosti i preventive.

MOR je spremna da podrži ovaj proces kako bi unapredila bezbednost i zdravlje na radu u građevinarstvu u okviru nacionalnog Programa dostojanstvenog rada za Republiku Srbiju.

Literatura

International Labour Organization (ILO). 2012. *Employment injury protection in Serbia: Issues and options* (Budapest).

— 2013. *Restructuring the employment injury insurance system in Serbia: further analysis of reform options* (Budapest).

Izveštaji inspekcije rada za period 2010-16.

Izveštaji Uprave za bezbednost i zdravlje na radu za period 2010-16.

Zavod za statistiku Republike Srbije. Popis stanovništva 2011.

— Anketa o radnoj snazi, 2013-16.

— Statistički podaci o nacionalnim računima 2012, 2015.

— Strukturne poslovne statistike 2012-16.

Ekonomska komisija UN za Evropu.

Zakoni:

Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu (Službeni glasnik RS br. 101/05 i 91/15).

Zakon o zdravstvenom osiguranju (Službeni glasnik RS br.107/2005, 109/2005 – ispr. 57/2011, 110/2012 – odluka US, 119/2012, 99/2014, 123/2014, 126/2014 - odluka US, 106/2015 i 10/2016).

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju (Službeni glasnik RS br. 34/2003, 64/2004 - odluka US, 84/2004, 85/2005, 101/2005, 63/2006 - odluka US, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014 i 142/2014).

Zakon o planiranju i izgradnji (Službeni glasnik RS br. 72/09, 81/09 – ispr. 64/10 – odluka US, 24/11, 121/12, 42/13 – odluka US, 50/13 – odluka US, 98/13 – odluka US, 132/14 i 145/14).

Uredba o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim i pokretnim gradilištima (Službeni glasnik RS br. 14/09 i 95/10).

Pravilnici:

Pravilnik o sadržaju elaborata o uređenju gradilišta (Službeni glasnik RS br. 121/12 i 102/15).

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu (Službeni glasnik RS br. 21/09).

Pravilnik o zaštiti na radu pri izvođenju građevinskih radova (Službeni glasnik RS br. 53/97).

Pravilnik o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini (Službeni glasnik RS br. 72/06, 84/06 – ispr. 30/10 i 102/15).

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad (Službeni glasnik RS br. 23/09, 123/12 i 102/15).

Pravilnik o postupku pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline (Službeni glasnik RS br. 94/06 i 108/06 – ispr. 114/14 i 102/15).

Pravilnik o opštim merama zaštite na radu od opasnog dejstva električne struje u objektima namenjenim za rad, radnim prostorijama i na radilištima (Službeni glasnik RS br. 21/89).

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu (Službeni glasnik RS br. 92/08).

Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju azbestu (Službeni glasnik RS br. 108/15).

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama (Službeni glasnik RS br. 106/09).

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri ručnom prenošenju tereta (Službeni glasnik RS br. 106/09).

Internet stranice:

Republički zavod za statistiku <http://www.stat.gov.rs>

Ekonomska komisija UN za Evropu <http://w3.unece.org/PXWeb/en>

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna
pitanja Republike Srbije <http://www.minrzs.gov.rs>

Visoka građevinsko geodetska škola <http://www.vggs.rs/index.html>

Paragraf Lex (baza podataka sprskih pravnih i ekonomskih izdanja) <http://www.paragraf.rs>

Prilog 1.

Spisak intervjuisanih osoba

G. Boro Cvijanović, Energoprojekt Visokogradnja (srpska građevinska firma sa 650 zaposlenih)

G. Jovan Krstović, Sekretar Udruženja za građevinarstvo, industriju građevinskog materijala i stambenu industriju (član Privredne komore Srbije)

G. Nikola Malbaša, vlasnik Jadran D.O.O. (srpska firma za završne radove u građevinarstvu koja zapošljava 386 radnika)

G. Zoran Opačić, direktor ZOP Inženjeringa (srpska građevinska firma sa oko 250 zaposlenih)

G. Aleksandar Seizović, Načelnik Odeljenja za objedinjenu procedure u Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

G. Saša Torlaković, predsednik Sindikata građevinarstva i industije građevinskog materijala Srbije (član Saveza samostalnih sindikata Srbije)

G. Dragoslav Tomović, predsednik Društva za bezbednost i zdravlje na radu Srbije

Gđa Ivana Vuletić, Zamenica sekretara za građevinarstvo, industriju građevinskog materijala i stambenu industriju (član Privredne komore Srbije)

Prilog 2.

Primer BZR aneksa u ugovoru

UGOVOR O IZVOĐENJU RADOVA

Zaključen dana XXXX godine u XXXX, između:

XXXX (u daljem tekstu: **Izvođač**)

i

XXXX (u daljem tekstu: **Podizvođač**)

Član 1.

Ugovorne strane saglasno konstatuju da je Izvođač potpisao ugovor sa Naručiocem XXXX zaveden kod Izvođača pod br. XXXX o izvođenju radova na XXXX, koji je sastavni deo ovog Ugovora (u daljem tekstu: **Glavni ugovor**).

Podizvođač potvrđuje da je upoznat i saglasan sa odredbama Glavnog ugovora i da u svemu prihvata prava i obaveze, za svoj deo ugovorenih radova, koje Izvođač ima prema tom ugovoru.

PREDMET UGOVORA

Član 2.

Predmet ovog Ugovora je izvođenje građevinsko zanatskih radova od strane Podizvođača za potrebe izvođenja građevinskih radova na objektu opisanom u članu 1. ovog Ugovora.

Izvođač ustupa, a Podizvođač prihvata da sa svojom građevinskom i drugom opremom, mehanizacijom i radnom snagom koje sam obezbeđuje, izvede građevinsko zanatske radove, kao i sve drugo neophodno za

potpuno izvršenje radova koji su predmet ugovora, a u svemu prema projektnoj dokumentaciji, dinamici rada, tehničkom opisu, i tehničkoj specifikaciji, važećim tehničkim propisima, standardima pristupačnosti, normativima i standardima kvaliteta koji važe za pojedine vrste radova, instalacija i opreme, pravilima struke po kojima se izvode radovi, ovom Ugovoru i usvojenoj Ponudi Podizvođača od XXXX a koja je sastavni deo ovog Ugovora (u daljem tekstu: **Ponuda**) i koja sadrži detaljan opis radova iz stava 1. ovog člana sa ugovorenim jediničnim cenama, u skladu sa zakonima, propisima, standardima i normativima koji uređuju ovu vrstu radova i u skladu sa pravilima struke (u daljem tekstu: **Radovi**).

NAČIN IZVOĐENJA RADOVA

Član 3.

Podizvođač je dužan da Radove izvede stručno i kvalitetno, u skladu sa zakonima, propisima, standardima i normativima koji uređuju ovu vrstu radova i u skladu sa pravilima struke.

Podizvođač je dužan da u izvođenju Radova postupa s pažnjom dobrog privrednika, odnosno onim stepenom pažnje koji se zahteva u pravnom prometu u poslovnim odnosima.

Podizvođač je dužan da u izvršenju Radova postupa s pažnjom dobrog stručnjaka, odnosno onim stepenom pojačane pažnje koja se zahteva od stručnih lica koja se

profesionalno bave određenom delatnošću, prema pravilima struke i običajima.

Podizvođač se obavezuje da tokom izvođenja Radova uvažava specifičnost lokacije predmetnog objekta i samim tim da poštuje sva ograničenja vezana za poseban režim transporta, zaštitu okoline od zagađenja kao i sprovođenje ostalih mera zaštite na radu i drugih mera predviđenih pozitivnim zakonskim propisima.

ROK IZVOĐENJA RADOVA

Član 4.

Podizvođač se obavezuje da odmah po potpisivanju ovog Ugovora, odnosno po uvođenju u posao, otpočne sa izvođenjem Radova i da iste završi najkasnije u roku od 60 dana od dana uvođenja u posao. Smatra se da je Podizvođač uveden u posao sticanjem sledećih uslova:

- da je Podizvođaču predata neophodna projektno-tehnička dokumentacija za početak radova.
- da je Podizvođaču predato rešenje o imenovanju lica za vršenje stručnog nadzora
- da je Izvođač uplatio ugovoreni avans po zaključenom ugovoru i uredno dostavljenom sredstvu finansijskog obezbeđenja
- da je Izvođač predao nesmetanu lokaciju
- da je Izvođač predao rešenje o imenovanju odgovornog izvođača radova

Datum uvođenja u posao Podizvođača će se konstatovati u građevinskom dnevniku i od tada će početi da teče rok izvođenja radova.

U slučaju da Podizvođač ne pristupi izvođenju radova po uvođenju u posao, ni u naknadno ostavljenom roku od 8 dana, Izvođač može jednostranom izjavom raskinuti ovaj Ugovor uz povraćaj avansne uplate, realizacijom sredstva finansijskog obezbeđenja.

VREDNOST RADOVA I NAČIN PLAĆANJA

Član 5.

Vrednost radova je ugovorena po jedinici mere, a bez obračunatog PDV-a iznosi XXXX dinara .

Ukupna vrednost stvarno izvedenih radova utvrdiće se kao proizvod stvarno izvedenih količina radova i jediničnih cena datih u Ponudi.

PDV se obračunava i plaća u skladu sa zakonom.

Ugovorena cena utvrđena u Ponudi je fiksna i neće se menjati u slučaju promene cena radne snage i materijala na tržištu. Obuhvata sve troškove za angažovanje Podizvođačeve sopstvene opreme, mehanizacije i radne snage kao i troškove zaštite i obezbeđenja objekta tokom izvođenja radova u delu koji se odnosi na Radove.

Član 6.

(...)

GARANCIJA ZA RADOVE

Član 7.

(...)

GARANTNI ROK

Član 8.

Podizvođač garantuje za kvalitet svih izvedenih radova po ovom Ugovoru u periodu od 2 (dve) godine, računajući od dana tehničkog prijema od strane ovlašćene institucije. Podizvođač je obavezan da o svom trošku izvede sve radove, popravke i otklanjanje nedostataka i propusta nastalih u njegovom radu, koje Izvođač pismeno zahteva kao rezultat pregleda koji je izvršio Naručilac i/ili Nadzorna i/ili nadležna institucija pre isteka ovog perioda.

Izvođač zadržava pravo da tokom trajanja garantnog perioda, ukoliko Podizvođač iz bilo kojih razloga u najkraćem roku ne otkloni neispravnosti po svim primedbama, angažuje drugog Podizvođača na teret prvog Podizvođača, uz obavezu naknade štete Izvođaču.

(...)

OBAVEZE PODIZVOĐAČA

Član 9.

Podizvođač je dužan da ugovorene radove izvede stručno i kvalitetno po propisima za tu vrstu radova, i da po završetku radova izvedene radove preda Izvođaču.

Obaveza Podizvođača je naročito:

- da obezbedi sve preventivne i zaštitne mere za siguran, bezbedan i zdrav rad svih lica, opreme i materijala na gradilištu u skladu sa zakonima, tako da Izvođač ne snosi odgovornost za vreme ukupnog trajanja izvođenja radova do predaje radova Izvođaču.
- da pismeno upozorava Izvođača o nedostacima u tehničkoj dokumentaciji i nastupanju nepredviđenih okolnosti koje su od uticaja na izvođenje radova i primenu tehničke dokumentacije.
- Podizvođač radova je u obavezi da obezbedi potrebnu radnu snagu i tehniku za izvođenje ugovorenih radova kako bi ispunio ugovorene rokove.
- Podizvođač radova je u obavezi da o svom trošku otkloni svu štetu koju učini za vreme izvođenja radova, prema licima i objektima.

VIŠKOVI RADOVA

Član 10.

Ukoliko se tokom izvođenja ugovorenih radova pojavi potreba za izvođenjem viškova

radova definisanih članom 9. stav 1, tačka 5) Posebnih uzansi o građenju („Sl. list SFRJ br. 18/77”), Podizvođač je dužan da zastane sa izvođenjem radova i pismenim putem (upisom u građevinski dnevnik) obavesti Stručni nadzor i Izvođača.

Po dobijanju pismene saglasnosti (upisom u građevinski dnevnik od strane Stručnog nadzora Izvođača) Izvođača, Podizvođač će izvesti višak radova, s tim da ukupna vrednost viškova radova ne može preći 10 % od ugovorene vrednosti u okviru procenjene vrednosti.

Jedinične cene za sve pozicije po specifikaciji radova iz usvojene ponude Podizvođača za koje se utvrdi postojanje viška radova ostaju fiksne i nepromenljive.

Izvođenje viška radova do 10% vrednosti ukupno ugovorenih radova neće uticati na produžetak roka završetka radova.

Ukupno ugovorena cena će se smanjiti u slučaju evidentiranog manjka radova prema jediničnim cenama iz predmera radova.

Stvarna vrednost izvedenih radova, koji su predmet ovog ugovora, će se utvrditi overenim konačnim obračunom na osnovu stvarno izvedenih količina radova evidentiranih u građevinskoj knjizi, overenoj od strane Stručnog nadzora i Izvođača primenom fiksnih jediničnih cena iz predmera radova, u skladu sa odredbama ovog ugovora i uslovima iz konkursne dokumentacije.

Kompletnu dokumentaciju neophodnu za overu situacija: listovi građevinske kljige, odgovarajući atesti za materijal i opremu i drugu dokumentaciju Podizvođač dostavlja Stručnom nadzoru koji tu dokumentaciju čuva do primopredaje i konačnog obračuna, u suprotnom se neće izvršiti plaćanje tih pozicija.

OBAVEZE IZVOĐAČA

Član 11.

Izvođač se obavezuje:

1. da odredi ovlašćenog predstavnika - Odgovornog lica Izvođača radova
2. da u ugovorenom roku izmiri novčane obaveze prema Podizvođaču
3. da izvrši primopredaju izvedenih radova u predviđenom roku

SREDSTVA OBEZBEĐENJA

Član 12.

(...)

NADZOR NA OBJEKTU

Član 13.

Nadzor nad radovima koji su predmet ovog ugovora vrši Odgovorno lice Izvođača radova.

Podizvođač je obavezan da tokom izvođenja radova ispoštuje sve primedbe Odgovornog lica Izvođača radova, a koje se odnose na kvalitet radova i dinamiku izvođenja radova.

OKONČANJE RADOVA, PRIMOPREDAJA I KONAČNI OBRAČUN

Član 14.

Podizvođač po završetku radova obaveštava Stručni nadzor i Izvođača da su radovi završeni, a dan završetka radova evidentira se u građevinski dnevnik.

Primopredaja se vrši zapisnički i ukoliko se utvrde nedostaci i ovom prilikom Podizvođač ih mora o svom trošku otkloniti, bez odlaganja ili u roku koji mu utvrdi Izvođač, a ukoliko ih ne otkloni u datom roku Izvođač će radove poveriti drugom podizvođaču radova o trošku prvobitnog Podizvođača.

Zapisnik o primopredaji potpisuju predstavnici Podizvođača i Izvođača.

Po završenim radovima Podizvođač je dužan da povuče sa gradilišta opremu i privremene objekte koje je koristio tokom rada, kao i sav šut koji je posledica rada.

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 14.

Eventualna sporna pitanja iz ovog Ugovora, ugovorne strane će pokušati da reše mirnim putem, a ukoliko to nije moguće, spor će rešiti stvarno i mesno nadležni sud.

Ugovorne strane su saglasne da se na njihove odnose primenjuje materijalno pravo Republike Srbije i Posebne uzanse o građenju.

Član 15.

(...)

IZVOĐAČ

PODIZVOĐAČ

_____

_____